

A TÁMOP 3.2.4./08/2-2009-0001 Nevelési Tudásdepó című projektében A nem szakrendszerű oktatás programjának támogatása: szövegértés, szövegalkotás című mintaprogram kipróbálásának gyakorlati tapasztalatai

1. A program célja

A projektben található oktatási programok célja, hogy nem formális képzés keretében fejlessze a tanulók olvasási, szövegértés- szövegalkotási kompetenciáját.

A nem szakrendszerű oktatás programjának támogatása: szövegértés, szövegalkotás című mintaprogram célja az anyanyelvi kompetenciák fejlesztése, megerősítése, hátrányok kompenzációja. A könyvtári környezet és eszközrendszer felhasználásával az anyanyelvi kompetenciák megalapozása, az olvasás megkedveltetése. Egyéni és kiscsoportos fejlesztő játékok, kooperatív tanulás, csoportban való munkálkodás. Közös olvasmányélmények, információk feldolgozása. A szövegértés fejlesztése, az információgyűjtés; irodalmi szövegek befogadása, feldolgozása, megértése, a szociális kompetencia fejlesztése.

A program felmérő jellegű, a tanulók szövegértés-szövegalkotási kompetenciáját méri.

A program tananyagát modulokra bontották. A modulokra való felbontás alapját a modul során elsajátításra kerülő kompetenciák, ismeretek, motivációs elemek adják. Az egyes modulokon belüli tanulási feladatok a leckéken belüli részcélkitűzések szerint kerültek felosztásra. A program összegző értékeléssel zárul.

1.1. Milyen eredményeket várunk?

A program készítői a következő eredmények elérését tűzték ki célul:

A tanuló a program befejezése után:

- Felismerés szintjén tájékozódjon a szereplők közötti viszonyokról
- Szerezzen jártasságot az elérhetőséget szolgáló nyomtatott és digitális eszközök használatában.

- Megnevezés szintjén ismerje

- A hangulati elemek kifejezőeszközzeit

- A társas kapcsolatok ápolását segítő szövegtípusokat
- A megfelelő megszólításokat (pl. tegezés, magázás)

- Önállóan legyen képes
 - meghatározni, a szöveg szerkezetének tagolását
 - szövegalkotásra
 - információgyűjtésre
- Legyen képes a
 - szerepészlelésre
 - a megismert viselkedési normák alkalmazására
 - helyzetfelismerésre
 - szóbeli szövegalkotásra
- Fejlesztendő kompetenciák
 - Az értő olvasás és a felolvasás
 - Logikai-algoritmikus, problémamegoldó képességek
 - Kreatív gondolkodás
 - Reprodukzív, félreprodukív és spontán szövegértés és –alkotás

1.2. A program megvalósításának helyszíne:

Jálics Ernő Integrált Közoktatási Intézmény Könyvtára

7530 Kadarkút, Fő u. 1.

Megvalósítás ideje: 2012. október-november (csütörtökönként 13:30-14:30-ig)

Könyvtáros: Pandur Emese

A program megvalósítójának elvárásai, várt eredményei

A program megvalósítása előtt, a tanulók képességeit figyelembe véve reméltem, hogy a foglalkozás során javul a résztvevők együttműködő képessége, szövegértési-szövegalkotási kompetenciája, bővülnek irodalmi, anyanyelvi ismereteik. Megismerkednek a csoportmunkával, képesek lesznek kooperálni, önálló munkára, fejlődik a kritikai gondolkodásuk, kreativitásuk, problémamegoldó képességük.

1.3. Iskolánkról

A Jálics Ernő Integrált Közoktatási Intézmény Somogy megyében, Kadarkúton található. A Kadarkút-Nagybajom Kistérség egyik kiemelkedő, meghatározó oktatási központja. A 2012. októberi statisztikai adatok szerint az intézményben közel 650 tanuló végzi tanulmányait, ebből 420 tanuló hátrányos helyzetű, 195 halmozottan hátrányos helyzetű.

Az általános iskolai képzésen kívül a vendéglátóipari szakmacsoportozóhoz tartozó szakmákra (szakács, felszolgáló, cukrász) és érettségire való felkészítés folyik az intézményben.

Az iskola kiemelt szerepet tulajdonít a biztos alapkészségek kialakításának, a hátrányos helyzetű gyerekek felzárkóztatásának, integrálásának, az élethosszig tartó tanulásra való felkészítésnek, az idegen nyelv és informatikai ismeretek elsajátíttatásának. A művészeti tagozat lehetőséget nyújt hangszeres képzésre; tánc, dráma, illetve képzőművészet oktatására. A pedagógiai szakszolgálat segíti a szülők és a pedagógusok nevelőmunkáját a gondozásra szoruló gyerekek fejlesztésében.

Színes, sokoldalú iskolai élet jellemző: a tanulás mellett játékos foglalkozások, sport,- és művészeti szakkörök; melyek célja a gyerekek önismeretének és együttműködési készségeinek, kreativitásának fejlesztése.

1.4. A könyvtárról

Jelenleg közel nyolcezer dokumentum áll az olvasók rendelkezésére. Letéteket helyeztünk el a Művészeti Iskolában, Diákotthonban, a Szakszolgálati és Szakmai Szolgáltató Intézményben. Az állomány gyarapítása (pályázatok, felajánlások, fölöspéldányok útján) a gyűjtőköri szabályzatban megfogalmazottak alapján, folyamatosan és tervszerűen történik. Az IPR programnak köszönhetően számos szép, új könyvvel bővíthetett a gyűjteményünk. A könyvtár információs forrásközpontként dokumentációs adatbázisával fontos szerepet tölt be az intézmény életében. Számítógép, televízió, videó, DVD-lejátszó, CD-s magnó is hozzájárul a hatékony oktató-nevelő tevékenység folytatásához. A könyvtár az állomány feltártságával is igyekszik kielégíteni az olvasói igényeket, online katalógusban kereshetnek az olvasók. Az intézmény összetettségéből adódóan a könyvtár kiemelt feladatának tartja pedagógiai szakirodalmi gyűjteményének, tankönyvtárának folyamatos fejlesztését.

1.5. Az iskolai könyvtár pedagógiai munkájáról, feladatairól a program tekintetében

A könyvtár pedagógiai céljai:

- minden tanulóban alakuljon ki az olvasás, a könyv és a könyvtár iránti pozitív attitűd
- mindennapi szükségletté váljon az olvasás öröme
- személyiségfejlesztés, személyiségformálás
- alapkészségek kialakítása (önálló ismeretszerzés, a tanulás készsége)
- alapértékek, alapismeretek és összefüggések közvetítése
- teljesítményképes tudás megalapozása
- egész életen át tartó tanulás és az információs társadalom kihívásaira való felkészítés
- a gépek világában egyre fontosabb a személyes kapcsolat
- a tanulók ítélőképességének fejlesztése
- a tanulók életének természetes részévé tenni az információs műveltséget
- az érzelmi nevelés és a szociális kompetenciák fejlesztése
- az értelmi fejlesztés,- nevelés megvalósítása
- érdeklődésből fakadó aktivitás fenntartása
- intellektuális érzelmek motiválása
- a gyermekek mentális higiéniájának fejlesztése, a kultúrához való kötődés kialakítása
- az anyanyelvi nevelés segítése és a kommunikáció különböző formáinak alakítása
- az érzelmi biztonság megadásának s az anyanyelvi neveléshez szükséges eszközök biztosítása
- a közösségbe való beilleszkedés segítése, a viselkedéskultúra kialakítása
- a gyermek érdeklődésére, kíváncsiságára alapozott tevékenységek biztosítása, irodalmi élményekhez való hozzásegítés
- az értelmi képességek (érzékelés, észlelés, emlékezet, figyelem, képzelet, gondolkodás) és a kreativitás, problémamegoldóképesség fejlesztése
- kritikai gondolkodás fejlesztése
- esélyegyenlőség biztosítása

A kerettanterv alapkövetelményeit figyelembe véve építjük be a könyvtár-használati ismereteket és követelményeket, a könyvtárhasználatra épülő megoldásokat és módszereket a szaktárgyakba (magyar, kommunikáció) és az osztályfőnöki órákba.

Az alapozás a könyvtárostanár feladata, az önálló információszerzés, tanulás képességének kialakítása, a kommunikációs kultúra fejlesztése a nevelőközösség, az egész iskola feladata. Az adott tanórai keretben fel kell készíteni a tanulókat arra, hogy könyvtárhasználókká váljanak, életmódjukba természetesen illeszkedjék az önálló ismeretszerzés.

Tevékenységi formák, eljárások, módszerek:

A könyvtári munkát igénylő tantárgyi témák feldolgozása során a diákok megismerik az adott téma forrásait, megtanulják az információk összegyűjtésének, szelekciójának, rendszerezését, bemutatását.

Alkalmazott módszerek:

- tanári magyarázat, frontális munka
- csoportos munka – csoportfoglalkozás kérdései
- tanulói kiselőadás
- egyéni munka

Tanulói tevékenységtípusok

- szaktárgyi tematikus gyűjtőmunka – egyéni és csoportos
- irodalom-, illetve forrásjegyzék összeállítása megadott témához
- kiselőadás tartása vagy írásbeli beszámoló készítése egy-egy komplex, több tantárgyat érintő problémáról
- egy-egy neves kutató, író, művész életútjának feldolgozása könyvtári dokumentumok segítségével
- sajtófigyelés aktuális társadalmi problémákról, iskolaújság stb.

Ellenőrzés, értékelés:

5-12. évfolyamig gyakorlati feladat megoldása az órai elmélet alapján. A magyar nyelv és irodalom tantárgyból külön érdemjeggyel történik az értékelés.

Szakközépiskolában egy tanult tantárgy témaköréhez készített dolgozat formai követelményei alapján kapnak a tanulók érdemjegyet magyar nyelv és irodalomból, illetve kommunikáció tantárgyból.

Szakiskola 9-10. évfolyamában szintén gyakorlati feladatok megoldásával szerezhethet a tanuló érdemjegyet magyar nyelv és irodalomból, illetve kommunikáció tantárgyból.

1.6. A könyvtári szabadidős programokról

A könyvtárba járó diákok egy közösséget alkotnak. Bár a tanulók elballagnak, újak jönnek, mennek, változnak a tanulók szokásai, de minden tanévben kialakul egy „mag”, akik naponta betérnek a könyvtárba.

A tanévek során kialakultak állandó programjaink is. Minden évben megemlékezünk a Népmese Napjáról, az Iskolai Könyvtári Világnapról, valamint érdekes programokkal csatlakozunk az Internet Fiesta országos programsorozathoz is. Ezeken kívül az ünnepekhez kapcsolódóan versenyeket, programokat szervezünk. Díszítjük a könyvtár és iskolánk környezetét. Támogatjuk a Diákönkormányzat munkáját. A könyvtár szervezésében készül az iskolaújság és az iskolarádió műsora is.

1.7. A könyvtáros bemutatkozása

2006-ban végeztem a Kaposvári Egyetem Csokonai Vitéz Mihály Pedagógiai Főiskolai Karán informatikus könyvtáros szakon. Még ebben az évben a kadarkúti Jálics Ernő Iskolában sikerült elhelyezkednem iskolai könyvtárosként. A könyvtári állomány gondozása, fejlesztése mellett nagy gondot fordítok a könyvtárhasználati ismeretek tanítására. Új eszközökkel, szemléltető eszközökkel, interaktív táblával próbálom a könyvtárhasználatot, a könyvtárt pedig különböző programokkal érdekesebbé tenni. Szerencsére ebben a diákok és az iskolavezetés is sokat segít. Tanulmányaimat a Pécsi Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Karán folytattam, magyar-pedagógia (BA) szakon. A képzést követő mesterképzésen megismerkedhettem a legújabb pedagógiai módszerekkel, technikákkal, ami a könyvtárhasználat tanításában is hasznosnak, alkalmazhatónak bizonyult.

2. A nem szakrendszerű oktatás programjának támogatása: szövegértés, szövegalkotás című mintaprogram kipróbálásának gyakorlati tapasztalatai

A program résztvevőinek neve, adataik

Lányok

Hajzer Viktória	11 éves	Orsós Tímea	12 éves
Körmendi Kíra	12 éves	Szabó Alexandra	11 éves
Kunvári Alexandra	11 éves	Szabó Szixtina Alexandra	12 éves
Mezei Karolin	12 éves	Szalai Vivien	12 éves

Mind a nyolc tanuló hátrányos helyzetű, melyből ketten halmozottan hátrányosak. Kettő tanuló beilleszkedési zavarokkal küzd és egy sajátos nevelési igényű. Egy tanuló családi körülmények miatt iskolánk diákotthonában kapott elhelyezést.

Fiúk

Csonka Roland,	13 éves
Kiss Ferenc	12 éves
Mészáros Máté	11 éves
Ragoncsa Szilveszter	12 éves

A fiúk közül három hátrányos helyzetű, melyből kettő halmozottan hátrányos. Ketten beilleszkedési zavarral küzdő tanulók, és egy sajátos nevelési igényű.

A programban résztvevő tanulók közül négy kivételével kisebbségi etnikai csoportba tartozónak vallja magát.

2.1. Előismeretek, készségek

A tanulók hatodik évfolyamba járnak. A lányok közül többen elérték előző tanévben a négyes tanulmányi átlagot. A fiúk kicsit gyengébb eredményt mutatnak, ők szabad akaratukból vettek részt a foglalkozásokon. Szövegértési képességeiket tekintve a középkategóriába sorolhatók. Irodalmi ismereteik azonban hiányosak a modulban lévő pár feladat: leíró részek, állítások, tetőpont megkeresése gondot jelentett számukra.

A tanulók az órákon többnyire frontálisan dolgoztak, kevés alkalmuk nyílt csoportmunkára. Nem ismerték az új tanítási technikát, a gondolattérkép, kapcsolattérkép fogalmát, elkészítését. Szintén újdonságot jelentett az értékelés formája, feladatok ellenőrzése.

Könyvtári ismereteiket tekintve a forráshasználatban (számítógép, kézikönyvek) már jártasnak tekinthetők, azonban az önálló keresés, a megfelelő forrás használata, jegyzetelés még gondot okoz számukra.

2.2. Intézményünk pedagógiai céljai és a mintaprogram kapcsolata

A programban részt vevő tanulók képességeit, helyzetét figyelembe véve fontosnak tartom az intézményünkben folyó pedagógiai munka bemutatását.

2.2.1. Iskolánkban megvalósuló nem szakrendszerű oktatás 5-6. évfolyamon

Iskolánkban folyó nem szakrendszerű oktatás három éve megszűnt. Az oktatás akkori szervezését, megvalósulását tudom az alábbiakban bemutatni.

Az alapozó szakaszban, azaz az 5-6. évfolyamon a kötelező és nem kötelező tanórákra fordítható időkeret 25 %-ban biztosítottuk a nem szakrendszerű oktatást.

Az alapozó szakaszban (10-12 éves korosztály) történt az iskolai tudás és a tanítás folyamatának tagolódása, ezért funkciója elsősorban az iskolai tanuláshoz szükséges kulcskompetenciák, képességek megalapozása volt.

Az alapvető képességek, készségek fejlesztése nem kötődött tantárgyhoz, bármelyik tantárgy keretében megoldható feladat volt.

Az alapkészségek fejlesztése:

- olvasáskészség

- íráskészség

- elemi számolási készség

- elemi rendszerező képesség és elemi kombinatív képesség

Az **olvasáskészség**, vagyis a szövegértő, élményszerző olvasás kritikus feltétele az optimálisan fejlett, optimális használhatóságú olvasáskészség (olvasástechnika). Amíg a betűző olvasáskészséget nem tudjuk gyakorlott olvasáskészséggé fejleszteni, addig az olvasásképeség, a szövegértés továbbra sem sajátítható el.

Az **íráskészség** a kézírással működő írásbeli kifejezés, közlés kritikus feltétele, amely a tevékeny iskolai tanulás ma még nélkülözhetetlen eszköze. Gyakorlottság szerint kétféle íráskészség létezik: rajzoló és kiírt íráskészség. A jól működő rajzoló íráskészséggel a nyelv milliányi szavának bármelyikét le tudjuk írni. Ez a fajta íráskészség azonban csak nagyon lassú, a betűk rajzolására koncentrálnó írást tesz lehetővé, gyakorlati célra használhatatlan. Célszerű az 5., 6. évfolyamokon több gondot fordítani a kiírt íráskészség kifejlesztésére is.

Az **elemi számolási készség** összefoglaló megnevezés alatt a számírás készségét, a mértékegység-váltás és a négy alapművelet 100-as számkörbeli készségeit értelmesszük. A felmérés eredményei lehetővé teszik az elemi számolási készség elsajátítási szintjének (kiépülésének, vagyis az összetevők elsajátításának) értékelését a 4. évfolyam végén a készség kiépülési kritériumához, valamint a közoktatás évfolyamain megvalósuló fejlődési folyamathoz viszonyítva. Belátható, hogy ezeknek az elemi készségeknek az optimális kiépülése és optimális gyakorlottsága nélkül bizonytalan alapokra épül a matematika tanítása, a kutatások pedig azt mutatják, hogy ebben az életkorban az elemi számolási készség fejlettsége szorosan összefügg az intelligencia fejlettségével. Vagyis ezeknek az elemi készségeknek az optimális szintű elsajátítása kulcsfontosságú feladat. Ennek az a feltétele, hogy ismerjük az optimális elsajátítás kritériumait és az azokhoz viszonyítva elért szinteket, de ezek az adatok a 4. évfolyamos országos mérés iskolai jelentéseiből könnyedén kinyerhetők minden iskolában.

Az **elemi rendszerező képesség**, (a Piaget-féle gondolkodási műveletrendszer írásbeli szintjét) az elemi kombinatív képesség (annak elemi írásbeli szintje) iskolai adatai szintén segíthetik az iskolai fejlesztőmunka irányainak kijelölését az egyes tanulóik vonatkozásban.

Az intézményen belüli kompetenciafejlesztés legfontosabb szempontjai

- önálló tanulási, jegyzetelési technikák elsajátíttatása
- az információszerzés- és feldolgozás képességének fejlesztése (forrásból tájékozódás, csoportosítás, rendszerezés, felhasználás új összefüggésben)
- kommunikációs képességek erősítése (helyesírás, a nyelv helyes használata, műfajok ismerete)
- szociális kompetenciák fejlesztése
- térbeli, időbeli, mennyiségi viszonyokban való pontosabb tájékozódás

A nem szakrendszerű oktatást a törvény képesítési előírásainak megfelelő képzettséggel rendelkező tanítók és tanárok végezték. A könyvtár ebben nem kapott kiemelt szerepet. Iskolánkban az alapozó szakaszon (az 5-6. évfolyamokon) a kötelező és nem kötelező tanórai foglalkozások huszonöt százalékában – azaz heti 7 órában – szerveztük meg az alapkészségek fejlesztése érdekében a nem szakrendszerű oktatást, elsősorban a következő tantárgyak tanóráin: magyar nyelv és irodalom, matematika.

A 4. évfolyam végén sorra kerülő diagnosztikus mérések ismeretében és az év végi eredményeket alapul véve döntötték el a pedagógusok, hogy mely tanulók vesznek részt alapkészségeikben mutatkozó elmaradásuk alapján a nem szakrendszerű oktatásban, valamint hogy az alábbiak közül mely eljárást alkalmazzuk az adott évfolyamon:

- csoportbontás
- differenciált egyéni és csoportmunka
- a felhasználható órák tömbösítése

- projektmunka, témahét, erdei iskola szervezése

A tanulásszervezéssel és tanítási módszerekkel kapcsolatos konkrétumokat a tanév elején elkészítendő tanmenetekben jelent meg.

2.2.2. A mintaprogram és az iskolánkban folyó pedagógiai munka kapcsolata

A kiemelt figyelmet igénylő tanulókkal kapcsolatos pedagógiai tevékenységünk helyi rendje

2011. évi CXCV. törvény A nemzeti köznevelésről törvény értelmező rendelkezéseinek 4§ szerint:

Kiemelt figyelmet igénylő gyermek, tanuló:

a) különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló:

aa) sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló,

ab) beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló,

ac) kiemelten tehetséges gyermek, tanuló,

b) a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény szerint hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermek, tanuló,

- sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi, értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd
- beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján az életkorához viszonyítottan jelentősen alulteljesít, társas kapcsolati problémákkal, tanulási, magatartásszabályozási hiányosságokkal küzd, közösségbe való beilleszkedése, továbbá személyiségfejlődése nehezített vagy sajátos tendenciákat mutat, de nem minősül sajátos nevelési igényűnek

- o kiemelten tehetséges gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki átlag feletti általános vagy speciális képességek birtokában magas fokú kreativitással rendelkezik, és felkelhető benne a feladat iránti erős motiváció, elkötelezettség

1993. évi LXXIX. Törvény a Közoktatásról 121§ (1) szerint:

Hátrányos helyzetű gyermek, tanulónak tekinthető az, akit családi körülményei, szociális helyzete miatt rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságát a jegyző megállapította; e csoporton belül halmozottan hátrányos helyzetű az a gyermek, az a tanuló, akinek a törvényes felügyeletét ellátó szülője - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvényben szabályozott eljárásban tett önkéntes nyilatkozata szerint - óvodás gyermek esetén a gyermek három éves korában, tanuló esetében a tankötelezettség beállásának időpontjában legfeljebb az iskola nyolcadik évfolyamán folytatott tanulmányait fejezte be sikeresen; halmozottan hátrányos helyzetű az a gyermek, az a tanuló is, akit tartós nevelésbe vettek.

A sajátos nevelési igényű és beilleszkedési tanulási magatartási nehézséggel küzdő tanulókkal kapcsolatos pedagógiai tevékenységek helyi rendje

Intézményünkben az Alapító Okirat alapján integráltan a testi fogyatékos (enyhébb fokban mozgáskorlátozottak), érzékszervi fogyatékos (gyengénlátók, enyhefokban nagyothallók) beszéd fogyatékos, értelmi fogyatékos (tanulásban akadályozott), a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének tartós és súlyos rendellenességével küzdő gyermekek, tanulók, fiatalok integrált nevelése/oktatása történik. Valamint 1-10. osztályig gyógypedagógiai oktatás is folyik a tanulásban akadályozott gyermekek/tanulók/fiatalok számára. Az értelmileg akadályozott gyermekek/tanulók/fiatalok oktatása pedig integrált keretek között történik.

A sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztésének szinterei

Tanórán belül törekszünk: az egyéni képességekhez igazodó munkaformák, egyéni fejlesztés, értékelés, csoportos fejlesztés, tanórai differenciálás, kooperatív munkaformák alkalmazására.

Tanórán kívül működik: iskolaotthonos oktatás, napközotthon, tanulószoba, múzeumlátogatás, **könyvtárhasználat**, színházlátogatás, tanulmányi kirándulások, csoportos pedagógiai célú habilitációs, rehabilitációs foglalkozások, felzárkóztatás.

A mintaprogram is tanórán kívül zajlott, így támogatta intézményünk pedagógiai munkáját, a könyvtárhasználatra nevelést. A tanulók felzárkóztatásával, fejlesztésével foglalkozó kollégákat is értesítettem a foglalkozásról.

Habilitációs, rehabilitációs, felzárkóztató és fejlesztő foglalkozások

Intézményünkben az integrált sajátos nevelési igényű tanulók egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs, rehabilitációs foglalkozásait és a beilleszkedési tanulási magatartási nehézséggel küzdő tanulók fejlesztő foglalkozásait az Egységes Pedagógiai Szakszolgálat és Nevelési Tanácsadó intézményegységében dolgozó szakemberek látják el. JELENLEG A tanulásban és értelmileg akadályozott gyermekek/tanulók/ fiatalok felzárkóztató és rehabilitációs foglalkozásait, a tanórákat is tartó gyógypedagógusok látják el. Az enyhe fokban nagyothalló, gyengénlátó és testi fogyatékos tanulók ellátását utazótanár segítségével valósítjuk meg. Ezeket a foglalkozásokat a tanulók kötelező óraszámán felül délutáni időpontban szervezzük meg, kötelező jelleggel. Az iskolaotthonos oktatásban a foglalkozások az önálló órák keretén belül valósulnak meg. A gyógypedagógiai tagozaton ezeknek a foglalkozásoknak a megtartása délelőtti órák keretén belül valósul meg az órarendbe beépítve. A sajátos nevelési igényű gyermekek ellátását a sajátos nevelési igény típusának és súlyosságának megfelelő gyógypedagógusi végzettséggel rendelkező szakember végzi.

A beilleszkedési tanulási magatartási nehézséggel küzdő tanulók ellátását tanulásban akadályozottak illetve pszichopedagógia szakos gyógypedagógus látja el. A terápiák és fejlesztő foglalkozások heti időkerete a 1993. évi LXXIX. Törvény a Közoktatásról 52 § (6), 2013. szeptember 1-től pedig a 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről szóló törvény 6. melléklete szerint kerül megszervezésre, az előírt csoportlétszámok betartásával, egyéni fejlesztési terv alapján.

A sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztése minden esetben egyéni fejlesztési terv alapján történik, amit a gyermekkel foglalkozó gyógypedagógus készít, a szakértői és rehabilitációs bizottság véleménye, valamint saját diagnosztikus mérései alapján. Javasolt, hogy a fejlesztési tervet a befogadó pedagógusok is ismerjék meg. Ez alapja lehet a tanórákon történő egyéni megsegítéseknek és a differenciálás megtervezésének. Számos esetben

azonban épp a befogadó pedagógus nyújthat segítséget észrevételeivel, tanácsaival a gyógypedagógusnak a rehabilitációs-rehabilitációs tevékenységben és tervezésben.

A kiemelten tehetséges gyermekek, tanulókkal kapcsolatos pedagógiai tevékenységek helyi rendje

Intézményünk a kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók érdeklődési igénye szerint nem kötelező (választható) tanórai foglalkozásokat szervez tehetséggondozás céljából, melynek heti időkeretét a 1993. évi LXXIX. Törvény a Közoktatásról 52 § (7) szerint szervez meg, az igény szerinti területeken (pl.: idegen nyelv, matematika, történelem, magyar nyelv és irodalom, sport). A tehetséggondozás egyik feltétele a naplókban dokumentált, heti rendszerességgel megtartott foglalkozások. A tehetséges gyermekek foglalkozásainak megszervezésére pályázatok beadásával próbáljuk megteremteni az alapokat, hiszen minden év elején az iskola vezetősége meghatározza azok körét, akik plusz juttatást kaphatnak a tehetséggondozó foglalkozásokért. A tehetséggondozás alapja a tanuló, a szülő és különböző szakemberek együttes munkája. A tehetséges gyermekek kiválasztásában a tantestület (szaktanárok, pszichológus) együttesen vesz részt, hiszen a gyermekeket több oldalról kell megismerni, ezáltal lehetőséget teremteni a gyermek igényeinek megfelelő tehetséggondozásra.

A hátrányos helyzetű gyermekek, tanulókkal kapcsolatos pedagógiai tevékenységek helyi rendje

A tanulóknak a hátrányos helyzetüket igazoló dokumentumot minden tanév október 1-ig kell leadniuk az intézmény részére, melyről a kijelölt pedagógus nyilvántartást vezet. Intézményünk kidolgozta a hátrányos helyzettel küzdő tanulók fejlesztését szolgáló módszereket és eszközöket, melyet az Esélyegyenlőségi terv rögzít. A lemorzsolódás kockázatában érintett tanulókat mentorálással is segítjük. Ezen tanulók megsegítésében a gyermek és ifjúságvédelmi felelős is közreműködik. A hátrányos helyzetű gyermekek támogatására pályázatok (Integrált Pedagógiai Rendszer) keretén belül igyekszünk megteremteni az alapokat.

3. A mintaprogram kipróbálásának tapasztalatai

Előkészületek

A program elkezdése előtt szaktanárok segítségével történt meg a célcsoport, tanulói csoportok kiválasztása. Javaslat alapján kerestem meg a tanulókat, végül (más délutáni elfoglaltságok és érdektelenség miatt) egy osztályra (6. b osztály) szűkült a kör.

Mivel a program nem írt javaslatot a csoportalkotás szabályaira, így ez szerencsésnek bizonyult. A gyerekek ismerték egymást, a csoportalkotás pedig szimpátia, a választott szöveg/mese alapján történt. Azonban attól, hogy a tanulók csoportban dolgoznak, nem biztos, hogy képesek is együttműködni, közösen munkálkodni. Ez be is bizonyosodott. A csoportban való tanulást igazán csak a második modul végére szokták meg. Amikor felkértem őket a foglalkozáson való részvételre, már akkor felajánlottam nekik, hogy dolgozhatnak párban. Ők a foglalkozáson is egy csoportot/párt alkottak.

A modulok megvalósításához a programleírás alapján feladatlapokat készítettem, kiválasztottam a munkaformákat, beszereztem a szükséges eszközöket (filc, csomagolópapír, olló, ragasztó).

3.1. Első modul megvalósulása

Ebben a modulban a gyerekek által kiválasztott regényt, történetet dolgoztuk fel. A modul bemutatja a feldolgozás egy lehetséges módját.

A program elvárásai - a modul elvégzése után a tanuló legyen képes

- önálló alkalmazás szintjén érveket, szövegrészeket megkeresni, vázlatot készíteni
- önállóan elvégezni egy részfeladatot, (írásbeli és szóbeli szövegalkotás, vázlatírás)
- a meggyőző-érvelő állásfoglalásra
- kooperálni
- munkamegosztás kialakítására és betartására

A tanuló a tanulási feladatok elvégzése után képes lesz:

- a történet szereplőinek kapcsolatait felismerni.
- a történet szereplőinek, eseményeinek, helyszíneinek bemutatására
- egy részlet forgatókönyvének elkészítésére

Tanulási feladat

A program sokoldalú tevékenységeket kínál, a tevékenységek sorába ágyazottan fejlődik többek között a résztvevők tervező, szervező, problémamegoldó és döntési képessége, önértékelése, önállósága és felelősségérzete, valamint a tervezett és megvalósított tevékenységektől függően számos további képessége és készsége. A projekt résztemái lehetőséget nyújtanak a tantárgyon belüli és a tantárgyon kívüli koncentrációra is, miközben különféle tevékenységekhez kapcsolódóan a készségek és képességek számos területének fejlesztésére, egyéni segítségnyújtásra is mód kínálkozik (tervezés, döntés, szervezés, előadásmód önálló alkotás létrehozása, kreatív írás, információkeresés és kezelés, képzelőerő, dramatikus tevékenységek).

Technikák, eljárások

- fűrtábra – jelentésháló
A fűrtábra gondolatok, fogalmak, jelentések és a közöttük lévő kapcsolatok feltárását segítő grafikai szervező. A tanulókat szabad gondolkodásra bátorítja.
- eseménykártya (eseményvázlat), helyszínkártya
- értékelési formák: plakátok, értékelőlapok

A megvalósítás tapasztalatai, elért eredmények

Csoportalakítás

A csoportok kialakítása véletlenszerűen, szimpátia alapján történt. Az azonos szöveget feldolgozó tanulók kerültek egy csoportba.

Képességeiket tekintve ez pedagógiai szempontból is eredményes volt. Könyvtárosként ismerem a tanulókat, bár a könyvtárban máshogy viselkednek, mint órán, kicsit felszabadultabbak, de tudásuk, képességeik így is kitűntek. A szaktanárok véleménye (és érdemjegyek) ismerete alapján engedtem a csoportok szerveződését. Minden csoportban volt gyengébb és jobb képességű tanuló, de ők maguk is megosztották a feladatokat: „Te rajzolj, mert te ügyesebb vagy, ötösöd van rajzból!”.

Megfigyelésem alapján minden tanuló sikerélményhez jutott, kisebb irányításokra volt csak szükség.

A csoportfejlődés szakaszai, a megalakulás, a „vihár”, a normaképzés, a teljesítés és a szétválás útján.

A csoportfejlődés és jellemzői (szakirodalom és a megvalósulás szintjén)

- A csoportalakítás szabályaira a program nem adott ajánlást. A megalakulás szakaszát a tájékozódás jellemezte. A csoporttagok lelkesek, de bizonytalanok voltak a csoportban elfoglalt helyükkel kapcsolatban. A feladatok elosztását, ki milyen feladatot vállalt, nem volt tisztázott. A csoportok belső struktúrájába és a csoportszerepekbe nem szóltam bele.
- A fejlődés következő szakaszában a csoportmunkákat kisebb konfliktusok követték, de csak a fiúk csoportjánál. A lányok gördülékenyebben osztották fel egymás között a feladatokat.
- A normaképzés szakaszában (első modul vége, második modul) fokozódott a csoporttagok közötti összhang. Kialakult a csoportok saját nyelve. A szakasz végére minden csoporttag érzékelte, hogy mi a tőle elvárt magatartás és teljesítmény.
- A csoport fejlődésének a negyedik szakaszában a tanulók a feladat megoldására összpontosítottak, lelkesen, önállóan, jó kedvvel dolgoztak (második modul végén)

A megvalósítás első lépéseként (részlet vevő tanulók kiválasztása után) egy rövidebb megbeszélés alkalmával megkértem a tanulókat, hogy sorolják fel kedvenc olvasmányaikat, érveljenek, melyiket dolgozzuk fel közösen. Ez sajnos kevés tanulónak sikerült, ezért a

következő találkozásunk alkalmával már ajánlóval kellett érkezniük. Nagyon szép rajzok készültek (mellékletben), ezek alapján kerültek bemutatásra a történetek.

Az írott, szöveges ismertetést senki sem választotta. Végül Rosszcsont Peti egyik történetét és egy általam választott angol népmesét dolgoztunk fel.

A program szövege alapján készítettem számukra egy feladatlapot, amin minden fontos feladat, utasítás szerepelt. Ez alapján haladtunk. A feladatok sorrendjét azonban meg kellett változtatnom, mert például a szöveg megismerése után nehéz lett volna rögtön párbeszédet keresni, átírni elbeszéléssé, ha még nem rögzülhettek a szöveg tartalmi elemei.

A következő feladatuk az volt, hogy egy kör mentén fel kellett írniuk a szereplőket, összekötötték azoknak a szereplőknek a nevét, akik ismerték egymást. Játékkal folytattuk, nagyon élvezték, hogy öntapadós papírra írhatták a történet szereplőinek nevét, és beszélgetve kellett kitalálniuk társaiknak, kiről is lehet szó. Esemény-, és helyszínkártyák készítése is nagyon tetszett nekik.

Nehéznek bizonyult azonban az öt hiányos mondat írása, az általánosítások, állítások gyűjtése. A folyamatos (ön)értékelést minden csoport egy plakáton végezte. A csoportok meghallgatása azonban unalmasnak bizonyult számukra, nem figyeltek egymásra, türelmetlenek voltak. A történet forgatókönyvvé való alakítása kisebb segítséggel, rávezetéssel sikeresnek tekinthető.

A tanulók együttműködése folyamatos javulást mutatott a program feladatainak megoldása során. Bár csoportokat alkottak, de gyakran dolgoztak párban. Képesé váltak önállóan elvégezni a feladatokat, egyre tudatosabban irányították saját és társaik tevékenységét. Plakátok, rajzok készítésénél fejlődött a kritikai gondolkodásuk.

Nem voltak járatosak az (ön)értékelésben, ami nem feltétlenül az formális oktatás hiányossága. Ez a program során javulást mutatott.

A tanuló a tanulási feladatok elvégzése után képessé vált

- a történet szereplőinek kapcsolatait felismerni.
- a történet szereplőinek, eseményeinek, helyszíneinek bemutatására
- egy részlet forgatókönyvének elkészítésére

3.2. Második modul megvalósítása

Ebben a modulban a gyerekek a mesék általános ismérveit összegyűjtve és felhasználva önálló mesét készítettek. A modul bemutatja ennek lépéseit, forgatókönyvet ad a feladat lehetséges végrehajtásához.

Ezt a modul arra az esetre készítették a program kidolgozói, ha a csoport legtöbb tagja csak a mesék ismeretéig jutott el, nincs olyan közös egyéb olvasmányélmény, amit el tudna mindenki olvasni, és kellőképpen felkeltene az érdeklődését.

A modul megvalósítását azért vállaltam, mert a tanulók egy része (fiúk) nem készültek olvasmányélményeikkel, igazából egy kedvenc szöveget sem tudtak felhozni ötletként. A lányokat felkértem, hogy még maradjanak „húzóerőnek” a fiúk számára, szívesen vállalták. Ez a modul sokkal jobban tetszett a tanulóknak, valószínűleg a téma miatt, és a feladatok is könnyebbnek bizonyultak.

A tanulók ugyanabban a csoportban szerettek volna együtt dolgozni.

A program elvárásai - a modul elvégzése után a tanuló legyen képes:

- önálló alkalmazás szintjén ismerje a mesék elemeit, fontos kellékeit, azok beillesztését egy történetbe
- legyen képes önállóan elvégezni egy részfeladatot, egy mese valamely részletét kidolgozni
- társaival kooperálva egy mese elkészítésére, megírására.

Kooperatív tanulás

A program céljai között szerepel, hogy a tanuló tudjon kooperálni. Az alábbiakban szeretném bemutatni, ez hogy valósult meg.

A kooperatív tanulás alapelveit dr. Spencer Kagan a következőképpen határozta meg:

- építő egymásrautaltság: a csoport és az egyén fejlődése összefügg
- egyéni felelősség: a csoport tagjai
- egyenlő részvétel: a csoport minden tagja részt vesz a tanulásban

- párhuzamos (egyidejű) interakciók: a csoport minden tagja részt vesz a kommunikációban

A program megvalósulása a kooperatív elvek alapján

- a tanulók tudatosíthatták a csoportélményeket (értékelés, feladatokról készített plakát)
 - közös célokat tűztek ki (a mese feldolgozása, feladatok elvégzése, saját mese írása)
 - a feladatokat szétszították, de megfigyelésem szerint volt, aki kevésbé vette ki a részét a feladatok megoldásából
 - az információkat, anyagokat megosztották (plakátok, rajzok, mesék, ezek frontális bemutatása is)
 - a tevékenységeket kiosztották (ezt nagyon nehezen tudtam volna ellenőrizni, megfigyeléseim alapján ez a három csoport közül mindössze egy csoportban valósult meg, az előző modul tapasztalatai alapján arra kértem a tanulókat, hogy mindenki válasszon magának egy filcet, azzal kell dolgoznia a program zárásáig)
 - közös elismerés, jutalom (rajzok értékelése, feladatok elvégzése, saját mese)
- kialakult a tanulók közötti közvetlen interakció (feladatok elvégzése, pl. rajzok elkészítése, próbatételek gyűjtése)
- a tananyagot minden csoporttag elsajátította (feladatlapok megoldásai, produktumok – az értékelő lap válaszai alapján valószínűsíthető)
- elsajátították az együttműködés képességét (közös megcsinálták a feladatokat eleget tettek egymás és saját elvárásaiknak, összesített értékelőlap kitöltése)
- megfelelő mennyiségű idő volt a csoportélmények feldolgozására

Eljárások, technikák

- szereplők ábrázolása
- drámajáték
- kreatív írás

A második modul megvalósítása kicsit könnyebben ment, a tanulóknak már nem volt annyira idegen a csoportmunka, a délutáni foglalkozás. Szintén feladatlapot készítettem számukra. Csoportonként más mesét választottak (Micimackó, Oroszlánkirály). A tetőpont és a megoldás meghatározása során igényeltek segítséget a tanulók. A program által ajánlott „Jó logikai készséggel rendelkező gyerekeknek” részt két csoportnak sikerült megvalósítania. A szereplők ábrázolásának módja nem volt pontosan meghatározva, így kapcsolattérképet készítettünk, és a többi rajzos feladatot (pl. főszereplő-mellékszereplő viszonya) is ezen ábrázoltuk. A próbatételek felsorolása során több műfajú meséből is tudtak idézni a tanulók. Irányítottam őket a népmesék felé, majd saját példákat hoztak, de többségében tévében szereplő mesehősökről, rajzfilmekből.

Az önálló (rész)feladat végzése már nem okozott számukra olyan nagy problémát. A saját mese írásánál ötletekkel, ajánlásokkal segítettem a tanulókat, de könnyebbnek bizonyult (ismét megfordítottam a feladatok sorrendjét), hogy először vázlatpontokba írták, miről is fog szólni a történetük, és utána készítettek gondolattérképet.

A modul elvégzése után a tanuló képessé vált

- önálló alkalmazás szintjén a mesék elemeinek, fontos kellékeinek megismerésére, azokat beillesztette egy történetbe
- önállóan (rész)feladatok megoldására
- egy mese részletének kidolgozására
- egy saját mese elkészítésére, megírására.

Elért eredmények

Összességében elmondható, annak ellenére, hogy a tanulók mindkét modulban kiválaszthatták milyen szöveget olvasnak, a második modult, a mese témakört jobban élvezték.

Mindegyik tanuló kitartó volt, olvastak és dolgoztak, segítettek egymásnak. A foglalkozások végére azonban elfáradtak, nem tudtak már koncentrálni. Munkájukat ötössel honoráltuk.

A program megvalósítható, eredményessége a tanulói produktumokból, tanári (könyvtárosi) észrevételek, feljegyzések alapján sikeresnek tekinthető.

A program befejezése után jártasságot, újabb tapasztalatot szereztek a nyomtatott és digitális eszközök használatában. Képesek voltak önállóan információgyűjtésre, viszont a

szövegalkotásnál segítségre, ötletekre volt szükségük. Szövegértésnél még vannak fejlesztendő feladatok.

A második modul végére társas kapcsolatuk fejlődött, képesek voltak egymást végig hallgatni, figyelni egymásra. Fejlődött a problémamegoldó képességük és a kreativitásuk.

3.3. Tanári (könyvtárosi) önreflexió

A tanulók értékelése az értékelőlap szerint történt (mellékletben). A tanári, könyvtárosi munka (ön)reflexivitásához a modul leírásban található *Összegző értékelés* fejezetet vettem irányadónak.

A könyvtárban megfelelő feltételeket próbáltam biztosítani a foglalkozásnak (asztalok, székek elrendezése, a nyitva tartás megváltoztatása). A témák tetszettek a tanulóknak, a korosztálynak megfeleltek, feldolgozásra alkalmasak voltak. A különböző feladatok, tevékenységek segítették a téma megértését, feldolgozását. A sokféle forrás használatát biztosította, hogy a modulok szövegét a tanulók választhatták meg, ezek mellett a modulleírásban lévő feladattípusok is lehetőséget adtak erre. A foglalkozásokon biztosított volt a könyvek, számítógépek használata.

A 10-12 éves korosztály (5-6. évfolyam) tantervi anyaga a mesék, mondák. A tanulók tankönyvéhez ajánlott (nem szakrendszerű oktatás) tanmenet alapján tanulási célokat, tevékenységeket, követelményeket tekintve megállapítható, hogy a program által kitűzött célok és a tanmenet céljai megegyeznek.

Kritikai gondolkodás szempontjából meg kell említeni, hogy a tanulók önállóan (párban, csoportban) oldották meg a feladatokat, a megoldások különböztek (eltérő szövegek feldolgozása és más felfogások miatt is). A csoport tagjainak közösen kellett eldönteniük egy-egy feladat megoldását, megfogalmazását, közben csoporttársaik elvárásának is meg kellett felelniük. Ezáltal saját magukkal szemben is változtak elvárásaik, és az egymáshoz való viszonyulás, együttműködés érdekében sikeresen alkalmazkodtak csoporttársaikhoz. Saját véleményeiket, meglátásaikat is megváltoztathatták, alternatív megoldásokat alkottak.

3.4. Javaslatok

A program leírása számomra nem volt egyértelmű, mert a tanári és a tanulói utasítások nem voltak elkülönítve. A megvalósításban segítséget nyújtott volna, ha külön készül egy tanári és egy tanulói oldal. A tanári oldalon a *feladatonként* a feladat leírása mellett a cél, tervezési szempontok (milyen információkat dolgozunk fel, milyen produktumok jöhetnek létre, hogyan bizonyítható a megszerzett információ beépülése, mit várunk, javasolt munkaformák) megadása lett volna értékes.

Mivel a megvalósítás délután történt, egyéb (tanuló) elfoglaltságok miatt hetente egy délután állt rendelkezésünkre, ezért szerencsés lett volna modulokat is részekre bontani (a tanulói képességek, korosztálynak megfelelő tudás ismeretében) és lehetséges ráhangolódó, reflektáló feladatokat tervezni, ajánlani.

A program készítői szerint inspiráljuk a tanulókat az információforrások (szótár, internet) használatára. Hasznos lett volna pár feladatnál jelölni, hogy pontosan hol is kéri ezt.

A program során a legnehezebb az értékelés volt. Mivel az első modulban a csoportok különböző szövegekkel dolgoztak, így több feladat után is meg kellett állnunk és közösen megbeszelnünk a megoldásokat. Azonban az eltérő szövegek miatt (fáradtság, koncentráció gyengesége miatt, korábban nem dolgoztak csoportban) nem nagyon figyeltek egymás beszámolójára. Az első modul során a plakátok elkészítése, vezetése és az értékelő kérdések megválaszolása jelentett megbízható visszacsatolást. A második modul végén, amikor egymást kellett értékelniük, frontális, közös megbeszélést terveztem, de a tanulók ezt nem vállalták. Ezt a lehetőséget számba véve készítettem értékelő lapot a programban megadott kérdések alapján. A foglalkozás zárásakor összefoglaló értékelést is kértem a gyerekektől. (melléklet).

Felhasznált irodalom

- Arató Ferenc – Varga Aranka: Együtt-tanulók kézikönyve. Bp.: Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság, 2008. 94 p.
- Jálics Ernő Integrált Közoktatási Intézményének és Könyvtárának Pedagógiai Programja
- Kagan, Spencer: A kooperatív tanulás. 2. jav. kiadás. Bp.: Önkonet, 2004. 375 p